

The defense of the Napoleonic Kingdom of Northern Italy, 1813 – 1814, Greenwood Publishing Group, 2002, p. 191 – 194; 8. Apud, Emsley, Clive, ..., p. 188; 9. Ștefan Purici, Mișcarea Națională Românească în Bucovina între anii 1775 – 1871, Editura „HURMUZACHN”, Suceava, 1998, p. 184 – 206; 10. După 1848, politica de germanizare – promovată de ministrul de interne Alexander von Bach – a nemulțumit toate naționalitățile subminând și mai mult edificiul fragil al Imperiului Habsburgic”. “(...) În 1866 Austria a fost mai puternic lovită decât în 1848-1849, (...) când trupele prusiene, sub comanda feldmaresalului Helmuth von Moltke, au pulverizat la Sadova (Königrätz) pe cele ale lui von Benedek; acesta a fost nevoit să renunțe definitiv să joace un rol activ în Europa Centrală”. Nicolae Ciachir, Din istoria Bucovinei: 1775 – 1944, Editura Oscar Print, 1999, p. 59; 11. Mihai Iacobescu, Din Istoria Bucovinei Vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, București, 1993, p. 126-128; 12. Revista Jandarmeriei, Ibidem. 13. Robert Bideleux, Ian Jeffries, A history of Eastern Europe, Taylor & Francis, 2007, p. XXXVIII; 14. Mihai Iacobescu, Ibidem; 15. Nicolae Iorga, Originea și Dezvoltarea Statului Austriac, Tipografia Ziarului „Neamul Românesc”, Iași, 1918, p. 110; 16. Alexander Bach (1813 – 1893), politician austriac, a fost ministrul justiției și ministrul de interne între anii 1848 și 1859. El a instituit „sistemul Bach”, de control birocratic al landurilor habsburgice; scopurile sale politice principale erau centralizarea și germanizarea Austriei, cu ajutorul metodelor specifice ale poliției și jandarmeriei. Programul său a fost însoțit de măsuri de promovare a prosperității economice și de reformă agrară. „Sistemul Bach” a înfruntat o opoziție puternică în Ungaria, iar după înfrângerea austrieilor în războiul Italian (1859), Bach a fost demis și au fost introduse noi sisteme. www.infoplease.com; 17. Kann, Robert A., A History of the Habsburg Empire, 1526 – 1918, University of California Press, 1980, p.324; 18. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 19. Carlile Aylmer Macarthey, The Habsburg Empire, 1790 – 1918, Weidenfeld & Nicolson, 1968, p. 396; 20. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 21. Ibidem; 22. Die Gendarmerie in Österreich 1849 – 1924, Ediția II, Viena, 1925, p. 37; 23. Raffaele Romanelli, How did they become voters?, Kluwer Law International, 1998, p. 304; 24. Austriei, prin Ordonanța Imperială Nr. 35/1850, înființează Regimentul de Jandarmi de la Szeghed, instalând două Companii de Jandarmi, una în comuna Sannicolau Mare german și una în Sannicolau Mare. Pârnci Sergiu, Monografia orașului Sannicolau Mare, p. 43; 25. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 26. Die Gendarmerie in Österreich 1849-1924, Ediția II, Viena, 1925, p. 547; 27. Никифорак Михайло Васильович, БУКОВИНА В ДЕРЖАВНО – ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ АВСТРІЇ (1774 – 1918 pp.), Чернівці „Рута”, 2004, p. 259; 28. Ioan Lupaș, Din Istoria Transilvaniei, Editura Eminescu, București, 1988, p.169-175; 29. „Mai ales Maghiarii, (...) n’ar trebui să uite că în 1848 au fost înfrânți nu de către Austria și nici de către Rusia, ci de către naționalitățile, cărora au voit să le impună un jug, pe care ei însăși abia îl scuturaseră”. Aurel C. Popovici, Stat și Națiune Statele Unite ale Austriei – Mari, Fundația Pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939, op.cit. p. 162; 30. Constantin Rădoi, Dan Boacă, Paul Ciobănașu, Jandarmeria Română din Banat, Editura & Tipografia TIMPOLIS, Timișoara, 2000, op.cit. p. 17; 31. ***Militär-schematismus des österreichischen Kaiserthums, Wien, 1851, Kriegs Archiv, p 522; 32. Kann, Robert A., A History of the Habsburg Empire, 1526 – 1918, University of California Press, 1980, p.319; 33. S.J. Grossman, Albumul Armatei Europene, Librăria Ig. Haimann, București, 1891, p. 21 – 26; 34. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 35. Ibidem, op. cit. p.30; 36. Die Gendarmerie in Österreich Ibidem, p. 47 – 50. 37. Ștefan Purici, op.cit. p. 228; 38. Die Gendarmerie in Österreich, Ibidem, p. 55; 39. ***Militär-schematismus des österreichischen Kaiserthums, Wien, 1851, Kriegs Archiv, p 522; 40. Ibidem, p. 525 – 544; 41. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 42. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 43. Walter James Wyatt, A political and military review of the Austro-Italian war of 1866, Edward Stanford, 6, Gharing Cross, S.W., London, 1867, p.26-28, op.cit. p. 59; 44. Aurel C. Popovici, Stat și Națiune Statele Unite ale Austriei – Mari, Fundația Pentru Literatură și Artă „REGELE CAROL II”, București, 1939, op.cit. p. 155; 45. Никифорак Михайло Васильович, Ibidem, p. 260; 46. Die Gendarmerie in Österreich, Ibidem, p. 64; 47. Ibidem, p. 65; 48. Genealogische Taschenbuch der Adeligen Häuser Österreichs, O. Maass’sähne,

Vol.2, p.612; 49. Никифорак Михайло Васильович, Ibidem, op. cit.p.260; 50. Genealogische Taschenbuch der Adeligen Häuser Österreichs, O. Maass’sähne, Vol.2, Ibidem, p.612-613 și în Österreichische Militärische Zeitschrift, Vien, 1866, p. 197; 51. Никифорак Михайло Васильович, Ibidem, p.261; 52. Österreichische Militärische Zeitschrift, Ibidem, p. 613; 53. Apud, Никифорак Михайло Васильович, p. 261 – 263; 54. Așezământul „Brătianu” București, Monitorul Oficial, Partea a III-a, nr. 34/24 mai 1929, Ședința Adunării Deputaților din 18 martie 1929, op. cit. p. 1068; 55. Constantin Rădoi, Dan Boacă, Paul Ciobănașu, Ibidem, p. 18; 56. Ibidem; 57. Leonard F. Wise, Mark Hillarz Hansen, E.W. Egan, Kings, Rulers, and Statesmen, Sterling Publishing Company, Inc., 2006, p. 154; 58. Gardon Williamson, Ron Volstad, German Military Police Units 1935-45, Osprey Publishing, 1989, p. 17; 59. Revista Jandarmeriei, Ibidem; 60. Constantin Rădoi, Dan Boacă, Paul Ciobănașu, op.cit., p. 19; 61. Никифорак Михайло Васильович, Apud, p. 262; Constantin Graur, Cu privire la Franz Ferdinand, Editura „Adevărul”, București, 1935, op.cit. p. 64; 62. Mihai Iacobescu, 30 de zile în „Siberia” Căutând Arhivele Bucovinei, Ediția a II-a, Editura Junimea, Iași, 2005, p. 174; 63. Glasul Bucovinei, Anul I, Cernăuți, 26 Decembrie 1918, Nr. 35, p. 2; 64. Emil Satco, Ioan Pinzar, Prefectura. Repere istorice locale, Editura Junimea, Iași, 1995, p. 42; 65. Mihai Iacobescu, Ibidem, p. 115; 66. Teodor Bălan, Lupta pentru tricolor. Un capitol din istoria politică a Bucovinei, 1898 – 1904. Ediție îngrijită de prof. dr. Marian Olaru, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 182 – 197; 67. Nr. 13 Für die Bukowina, 1906, document din colecția personală; 68. Eduard Fischer, Krieg... Ibidem, p. 5; 69. Никифорак Михайло Васильович, Ibidem, p. 263; 70. Ion I. Nistor, Țara Șipenițului, Glasul Bucovinei, Anul I, Cernăuți, 3 Decembrie 1918, Nr. 17, p. 2; 71. Никифорак Михайло Васильович, Ibidem, p. 263; 72. Volodimir Sapolovdchij, Activitatea structurilor de forță austriece în Bucovina în condițiile „stării excepționale” (1914-1918) în Analele Bucovinei, Anul XIII, Editura Academiei Române, 2/2006, p. 619; 73. Никифорак Михайло Васильович, Ibidem, p. 263; 74. „(...) bătaia înainte de război nu era cunoscută în Bucovina și indivizii arestați se escortau fără a fi bătuți sau schingiuiți”, Teodor Bălan, Suprimarea mișcării naționale din Bucovina (1914 – 1918), București, Editura Domino, 2004, op. cit. p. 113; 75. Până la promulgarea Codului Penal „Regele Carol II” din 17 martie 1936 și publicat în M.Oficial nr. 65 din 18 martie 1936, în Bucovina s-a aplicat Codul Penal Austriac intrat în vigoare la 1 septembrie 1852. Codului Penal „Regele Carol II” Adnotat de Mircea Djuvara, coordonator, vol.I, Editura Librăriei SOCEC&Co.,S.A., București, 1937, p.VII – X; 76. Teodor Bălan, Suprimarea mișcării ...op.cit. p. 113; 77. Mihai – Aurelian Căruntu, Zorii Unirii la Suceava, Suceava, Editura Mușatinii, 2008, p. 28-29; 78. Constantin Graur, Cu privire la Franz Ferdinand, Editura „Adevărul”, București, 1935, op. cit. p. 162.

Nuțu I.

Some pages of history of Austrian gendarmerie. The way, in which Austrians organized their ruling over the peoples of the empire to 1914

The article is about the making and development of Austrian gendarmerie in the XIXth – at the beginning of the XXth century. The author characterizes the principle of its building, the structure and functions. Investigates the main stages of reforming. Special attention is paid to the work of gendarmerie in Halychyna and in Bukovyna.

Key words: gendarmerie, Austrian empire, Halychyna, Bukovyna, the 13th regiment of gendarmerie.

УДК: 94(437.5)“18/19”:613.81

© Василь Ботушанський, (Чернівці)

© Олег Ботушанський (Чернівці)

ПРОПАГУВАННЯ ІМЕНІ Й ТВОРІВ

Т.Г. ШЕВЧЕНКА НА БУКОВИНІ

(60-ті pp. XIX – початок XX ст.)

У статті на основі документальних матеріалів розповідається про пропагування імені і творів Т. Шевченка на Буковині (60-ті pp. XIX – поч. XX ст.),

що сприяло підвищенню національної свідомості буковинських українців, формуванню їх в українську націю на цій частині української землі.

Ключові слова: Т.Шевченко, Буковина, “Кобзар”.

Т.Г. Шевченко, його твори мали величезний вплив на національне пробудження колишніх русинів Буковини, перетворення їх у свідомих українців краю – складової частини усього українського народу. Відбувалося це завдяки подвижницькій праці тодішньої нечисленної ще української інтелігенції, яка у різний спосіб сприяла пропагуванню імені і творчості великого українця на теренах Буковини.

Нині загальновідомо, що на публічному рівні ім'я Т.Г. Шевченка вперше було вшановано українськими студентами Чернівецької духовної семінарії і учнями 7-8 класу Чернівецької гімназії у Чернівцях у березні 1864 р. у новозбудованій церкві св. Параскеви [8, с. 270].

Наступного 1865 р. німецькомовна газета “Вукovina” 6.IX.1865 р. повідомляла читачів як німецькомовних, так, звичайно, і україномовних, що серед вистав, які блискуче влаштовує під час гастролей на Буковині український театр Бачинського зі Львова, 7 вересня буде поставлена трьохактна драма Тараса Шевченка із життя козацтва “Назар Стодоля” [13. – 1865. – 6 вер.].

Творчість Т. Шевченка викликала зацікавленість і німецькомовних читачів як Буковини, так і Австро-Угорщини загалом. Професор Чернівецької вищої гімназії Й-Г. Обріст став першим перекладачем німецькою мовою творів Т.Г. Шевченка. У 1870 р. у Чернівцях він видав книгу німецькою мовою “Тарас Григорович Шевченко – Малоруський поет”, до якої ввійшли біографія і 14 творів Шевченка („Заповіт”, „Гамалія”, „Лілея”, “Утоплена”, “Русалка” та ін.) [1, с. 198]. За це товариство “Руська бесіда” висловило йому у 1871 р. подяку [11, с. 260].

Згодом твори Т. Шевченка у перекладі німецькою мовою здійснював педагог і громадський діяч, директор Кіцманської української гімназії С. Шпойнаровський. До збірки “Вибрані поезії” ввійшли поеми “Кавказ”, “Наймичка”, “Гамалія”, балада “Тополя” та ін. [1, с. 301].

Важливе значення в ознайомленні громадськості Буковини з життєвим і творчим шляхом Т. Шевченка мали оголошення – запрошення на вечори пам'яті поета з наступною інформацією, як вони пройшли. Зокрема, 28 березня 1886 р. у Чернівцях було відзначено 25-річчя від дня смерті Т. Шевченка. З доповіддю про Т. Шевченка і читанням його твору “Наймичка” виступив С.Смаль-Стоцький. Газета “Буковина” відзначала, що це було перше таке широке відзначення пам'яті поета і що це повинно стати традицією на майбутнє [2. – 1886. – 13 квіт.].

І справді, наступного 1887 р. у номері за 13 березня та ж “Буковина” сповіщала про наступне проведення українськими товариствами “Руською бесідою” і студентським “Союзом” музично-літературного вечора у Чернівцях на відзначення 26-х роковин пам'яті Т. Шевченка [2. – 1887. – 13 бер.].

Згодом, після смерті Ю. Федьковича, відзначення пам'яті Т. Шевченка українська громадськість відзначала разом річницю смерті Т. Шевченка, Ю. Федьковича і М. Шашкевича. Про такі пам'ятні заходи напередодні оголошували як українські газети, зокрема “Буковина”, так і німецькомовні “Czernowitzer Zeitung”, “Bukowiner Rundschau” та ін. [2. – 1891. – 26 бер.; 16. – 1891. – 2 квіт.; 14. – 1892. – 12 чер.].

На одному з таких вечорів у 1891 р. С. Смаль-Стоцький у своїй доповіді багаторазово підкреслював побожність Т. Шевченка і його творів [2. – 1891. – 21 трав.]. На подібному заході у 1897 р. було 200 осіб [2. – 1897. – 6 квіт.]. Заздалегідь про відзначення 38-х роковин смерті Т. Шевченка в українському “Народному домі” в Чернівцях повідомляла “Буковина у номері за 19 травня 1899 р.

Рекламувалися такі заходи – запрошення і “на провінції”. “В пам'ять Тараса Шевченка у строює читальня “Руської Бесіди” у Вашківцях-над-Черемошем дня 8 марта с.р. [1896] вокально-декламаційні вечорниці”, – повідомляла “Буковина” 4 березня 1896 р. [2. – 1896. – 4 бер.].

Щоб підкреслити європейську масштабність Шевченка-поета і борця, місцева преса час від часу повідомляла, як вшановують Т. Шевченка в інших країнах. “Буковина” у номері за 4 травня 1895 р. повідомила, як пройшли вечори пам'яті Т. Шевченка у Петербурзі і Катеринодарі (нині – Краснодар) [2. – 1895. – 4 трав.], у номері за 22 березня 1896 р. надрукувала інформацію, як після смерті Т. Шевченка у 1861 р. було влаштовано поминки в його пам'ять у Лондоні [2. – 1896. – 22 бер.].

Своєрідно відгукувалася про Т. Шевченка московільська преса Буковини. Приміром, газета “Русская Правда” (виходила у Відні для Буковини) 1 квітня 1889 р. подала на всю першу сторінку портрет Т. Шевченка, на наступній – його біографію і його боротьбу за “увольнение русского (насправді – українського. – В.Б.) народа... из панской неволи...” Але далі не упустила нагоди у черговий раз обляяти “т.н. украинцев”, які хочуть вкрасти Шевченка “у русского народа” [10. – 1889. – 1 квіт.].

Дієвим засобом ознайомлення буковинців з Т. Шевченком була публікація його творів як у пресі, так і у вигляді брошур, книг, збірників, як також і портретів, особливо з 80-х рр. XIX ст. [5] із закликом купувати твори великого поета. “Буковина” у номері за 28 жовтня 1896 р. закликала читачів купити “Кобзар” Т. Шевченка, який вийшов у видавництві “Просвіти” у 1894 р. обсягом 115 стор., що охоплювали 19 творів поета, до того ж за помірною ціною – всього 25 крестерів (1 кг яловичини тоді коштував 140 кр.) [2. – 1896. – 28 жовт.]. У номері за 25 січня того ж 1896 р. було вміщено повідомлення про випуск у Петербурзі “Ілюстрованного “Кобзаря” Т.Г. Шевченка с малоросийским і русским текстом” з ілюстраціями художника М.Й. Микешина [2. – 1896. – 25 січ.].

У “Буковинских Ведомостях” за 27 березня 1898 р. вміщено оголошення про те, що друкарня М. Білоуса в м. Коломиї взялася за друкування оригінальних і передрук петербурзького видання творів Т.Г. Шевченка [3. – 1898. – 27 бер.]. Незабаво

ром ці твори з'явилися у продажу. Так, газета "Селянин" 13 березня 1899 р. вмістила оголошення: „Купуйте книгу під заголовком "Гайдамаки", яка вийшла обсягом 140 стор. з ілюстраціями в друкарні М. Білоуса в Коломиї, вартістю 50 крейцерів [11. – 1899. – 13 бер.]

Оригінальною формою пропаганди творчості Т.Г. Шевченка було видання Омеляном Поповичем у 1895 р. збірки із 150 коротких, але глибоко змістовних витягів із творів поета під назвою "Слово правди і науки" [2. – 1895. – 11 трав.]

Важливе значення для розуміння Т.Г. Шевченка як людини, борця, поета, а також його творчості мали публічні виступи про нього і його твори відомих українських громадських і культурних діячів Буковини, що друкувалися у місцевій пресі, виданнях. Зокрема, видатний новеліст В. Стефанік у статті "Поети і інтелігенція" застерігав від канонізації поета, глибше розуміти його твори, а не обмежуватися лише сприйняттям його портрета. "Великого Шевченка так роздекламували, – писав він, – що з него майже нічого не лишилося, лиш декламація. Рускі (українські. – В.Б.) панни як русалки зацілували батька (Шевченка. – В.Б.), і тепер наново треба би віднаходити і прояснювати Шевченка" [2. – 1899. – 16 чер.]

"Буковинський православний календар на рік переступний 1904" (Чернівці, 1903) вмістив на своїх сторінках написаний С. Воробкевичем ще при житті короткий нарис "На прощання". Він починався відомим чотиривіршем "І день іде, і ніч іде", а далі С. Воробкевич наголошував, що Т. Шевченко збудив український народ до нового життя, у т.ч. й буковинських українців. "Ти один із тих найперших, із тих нечисленних первородних робітників на буковинській Русі, що силою своєї гарячої любові до свого рідного, силою солодкодзвінкої пісні не дав закаменіти своєму рідному народови. Твої слова і твоя пісня не були голосом вопіючого в пустелі" [4, с.3].

Український громадсько-політичний діяч Галичини Л. Цегельський у своїй статті, вміщеній у двотижневнику "Іскра" у 2 номері за 1903 р., писав: "Даючи українцям політичний і суспільний ідеал, Шевченкова поезія перемінила українство з літературно-етнографічного аматорства в політично-суспільну течію, і в тім лежить історичне значення Шевченка" [6. – 1903. – Ч.2. – С. 21].

У багатьох виданнях лунав заклик діяти у дусі вчення великого Тараса. Так, підбірка матеріалів про поета (з його портретом) у місячному "Іскра", що виходив у с. Черепківцях (нині Глибочького р-ну), закінчувалася словами: "А ми, українці, лиш тим способом гідно пошануєм пам'ять незабутнього Тараса, коли пильно будемо читати його "Кобзар" і після висказаних у нім думок – працювати" [7. – 1907. – Ч.2. – 25 бер.]

Популяризації творчості Т.Г. Шевченка сприяло використання "крилатих висловів" із творів Т. Шевченка для заголовків газет: "Доборолась Україна до самого краю", або: "Правда не вмере, не поляже" та ін. [3. – 1896. – 29 лист.; 1897. – 10 січ.]

Цій же справі слугував і портрет Т. Шевченка, намальований буковинським художником Ю.Пігуляком і вивішений в українському "Народному домі" поряд з іншими українськими діячами

Буковини [9, с. 35]. На початку ХХ ст. портрети Т. Шевченка були у багатьох домівках буковинських українців. Товариством "Просвіта" була запроваджена стипендія ім. Т. Шевченка. У 1895 р. вона була виділена, приміром, буковинському талановитому художнику Миколі Івасюку, який тоді навчався у Мюнхенській художній академії [2. – 1895. – 16 чер.]

Характерний у цьому відношенні ще один факт. У зв'язку з рішенням Державної думи Росії у лютому 1914 р. про заборону відзначення 100-річчя від дня народження Т. Шевченка українські буковинські депутати парламенту і крайового сейму внесли у червні 1914 пропозицію: "Український клуб послів підтримує якнайгарячіше вимогу української громадськості м. Чернівців про зміну назви вулиці Руської на вулицю Т. Шевченка" [15. – 1914. – 16 чер.]

Наведені окремі повідомлення (а їх набагато більше) незаперечно засвідчують, що ім'я і творчість великого українського поета Т. Шевченка всіляко популяризувалися у зазначений час на Буковині, що сприяло підвищенню національної свідомості буковинських українців, формуванню їх в українську націю на цій частині української землі.

Джерела та література:

1. Богайчук М. Література і мистецтво Буковини в іменах. – Чернівці: Букрек, 2005;
2. Буковина (Чернівці). – 1886 – 1902; Буковински Вѣдомости (Чернівці). – 1897-1898;
3. Буковинський православний календар на рік переступний 1904. – Чернівці, 1903;
4. Люстрована Бібліотека для молодіжи, міщан і селян. – Чернівці. – Річник VI. – Кн.1, 1890;
5. Іскра (Львів-Чернівці). – 1903;
6. Іскра (с. Черепківці, нині Глибочького р-ну). – 1907.
7. Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гординського-Федьковича. – Львів, 1911;
8. Попович О. Відродження Буковини (Спомини). – Львів, 1933;
9. Русская правда (Відень). – 1889;
10. Селянин (с. Чуньків, Заставнівського судового повіту). – 1899.
11. С. Смаль-Стоцький. Буковинська Русь. – Чернівці, 1897;
12. Bukowina (Чернівці). – 1865;
13. Bukowiner Rundschau (Чернівці). – 1892;
14. Czernowitzer Tagblatt. – 1914;
15. Czernowitzer Zeitung. – 1891.

Botushans'kyi V., Botushans'kyi O.

Promoting the name and works of T.G. Shevchenko in Bukovina (60-ies of XIX - beg. Twentieth century)

The article is based on documentary describes the propagation of such materials and the name of his poems in Bukovina (60-ies of XIX - beg. Twentieth century.) That promoted the growth of Ukrainian national consciousness Bukovynian, formation of the Ukrainian nation in this part of Ukrainian land.

Key words: T. Shevchenko, Bukovina, Kobzar.

УДК: 94(437.5)“18/19”:613.81

© Василь Ботушанський (Чернівці)

З ІСТОРІЇ РУХУ ТВЕРЕЗОСТІ

ТА АНТИАЛКОГОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ НА БУКОВИНІ (70-ті рр. ХІХ – початок ХХ ст.)

У статті, на основі маловідомих документів розповідається про історію руху тверезості та антиалкогольної боротьби на Буковині у 70-тих рр. ХІХ – на початку ХХ ст. Показано, як антиалкогольний рух відбувався у гострому протистоянні прибічників тверезості й тих, хто виробляв і збував алкоголь.

Ключові слова: антиалкогольний рух, корчма, пропінація, тверезість.

"Ми спиваємося швидкими темпами", – заявив головний лікар Чернівецького облнаркодиспансеру Віктор Самсонюк кореспонденту газети "Молодий Буковинець" у березні 2008 р. Там же наведені офіційні дані продажу алкогольних напоїв у області: вина за 2005 р. – 1,3 млн. л, за 2006 р. – 1,4 млн. л,